

سایه مرغ سعادت از سرمان نرود!

هما پرنده داستانها و اساطیر باستانی ایران که عمرش به قدمت تاریخ این مرز و بوم است به دلیل وقوع حوادث طبیعی و انسانی متعدد، زیستگاه خود را در کوهستانهای غربی زاگرس از دست داده به طوری که متخصصان حیات وحش نگران انزوای کامل این گونه نادر هستند...

هما پرنده داستانها و اساطیر باستانی ایران که عمرش به قدمت تاریخ این مرز و بوم است به دلیل وقوع حوادث طبیعی و انسانی متعدد، زیستگاه خود را در کوهستانهای غربی زاگرس از دست داده به طوری که متخصصان حیات وحش نگران انزوای کامل این گونه نادر هستند.

به گزارش مهر، هما مرغ مهاجری است که کمتر شکار می شود ولی به استناد گفته های یک متخصص حیات وحش، حیات این گونه در زیستگاههای ایران چندان مطلوب نیست. دکتر منصور جمشیدی با اشاره به اینکه هیچ مطالعه ای در سالهای گذشته و حال، روی این گونه اساطیری نشده به گفت: با اینکه نام هما در تاریخ و ادبیات ایران به وفور آمده اما این پرنده بومی ایران نیست و گونه ای مهاجر محسوب می شود.

این کارشناس و متخصص پرنده شناسی هما را جزو پرندگان بالای زنجیره غذایی در طبیعت دانست و افزود: هما به طور مستقیم از بین نمی رود چون کمتر شکار می شود اما با شکار بی رویه برخی پرندگان که زنجیره غذایی این گونه محسوب می شوند و همین طور تخریب زیستگاهها در ایران، حیاتش در معرض خطر قرار می گیرد.

بسیاری از ایرانیان هما را یکی از گونه های طبیعت ایران می دانند که در منطقه البرز مرکزی پرنده ای بومی محسوب می شود اما دکتر منصور معتقد است با اینکه هما در مناطقی از ایران مانند کوهستانهای زاگرس غربی و جنوب غربی و همین طور یکی از جزایر نه گانه دریاچه ارومیه زادآوری کرده اما هرگز بومی ایران محسوب نمی شود و بومی ارتفاعات آلپ در اروپای شمالی است.

این گونه کم نظیر به گفته مقامات سازمانهای نظارتی و گروههای فعال محیط زیستی در معرض انقراض قرار دارد چرا که مشاهده آن سال به سال در مناطق مختلف کمتر شده است، با این حال بسیاری از متخصصان معتقدند وجود این نوع پرندگان در هر منطقه ای نشانه سلامت زیست محیطی آن منطقه است.

هما پرنده ای شکاری است که بیشتر به یک شاهین عظیم شباهت دارد. طرح مشخص بدن در حال پرواز، این پرنده را از سایر پرندگان متمایز می کند. بدنی به طول یک متر یا کمی بیشتر دارد، بالهایش دراز، کم عرض و زاویه دار است و دم بلند، لوزی شکل و تیره رنگ دارد.

سطح پشتی، بالها و دم آن سیاه مایل به خاکستری و سرش به طور کلی نخودی رنگ است. اطراف چشم و ناحیه پس منقار سیاه رنگ است که به یک دسته موی سیاه ریش مانند در زیر منقار منتهی می شود. سطح شکمی نارنجی مایل به زرد و ناحیه سینه به طور واضح نارنجی رنگ است که با بالهای تیره تضاد خاصی را نشان می دهد.

هما از پرندگان شکاری دیگر فعال تر و معمولاً تک زنی است و بیشتر در کوهستانهای مرتفع و دورافتاده زندگی می کند و در غارهای مشرف به پرتگاهها آشیانه می سازد. از زیستگاههای مهم این گونه زیستی، پارک ملی لار و بمو و منطقه حفاظت شده دنا است. جمشید منصور در ادامه می گوید: به دلیل وقوع جنگ در دهه های گذشته و نا امن بودن مناطق کوهستانی غرب زاگرس به خصوص در کردستان و تداوم بمباران و ایجاد سر و صداهای مهیب، هما زیستگاه خود در این مناطق از دست داده است. با این حال وضعیتش به نسبت گونه های دیگر بهتر است چون در ارتفاعات بالا و دور از خطر زندگی می کند.

این کارشناس محیط زیست تاکید کرد: آلودگی و تخریب زیستگاهها تولید مثل هما را متوقف می کند و می تواند باعث کاهش جمعیت آن شود اگرچه به نسبت گونه های دیگر پرندگان، جمعیت کم هما دلیل بر وضعیت نگران کننده آن نیست چرا که این پرنده تک زنی است و اگر برای نمونه بگوییم امسال 200 هزار مرغابی سر سبز به زیستگاه مهاجرت کرده شاید این تعداد کم باشد اما اگر بگوییم تنها 10 پرنده هما به زیستگاه مهاجرت کرده آمار مناسبی است.

در ادبیات داستانی کهن این مرز و بوم آمده است که هرگاه پادشاهی در می گذشته و وارثی برای جانشینی نداشته است، مردم را در میدانی جمع می کردند و همایی را رها می کردند. هما بر روی سر یا شانه هر کس که می نشست آن شخص پادشاه آن سرزمین می شد!

اکثر ایرانیان هما را پرنده ای افسانه ای و همتای ققنوس یا سیمرغ می دانند. پرنده ای که تنها در داستانها و اساطیر باستانی وجود دارد در حالی که هما این روزها هم بر فراز ارتفاعات کشور دیده می شوند اگرچه آرام آرام آسمان از پرواز رویایی و آرامشان تهی می شود. با این وجود زرتشتیان ایران در معدود روستاهای مناطق کوبیری ایران به خوبی با این پرنده آشنایی دارند. آنها بر این باورند که هرگاه هما به سراغ جسد فردی که بر روی بلندی یا دادگاهی قرار داده شده است بیاید، آن فرد در عالم جاودان سعادت مند خواهد شد. از این رو بود که ایرانیان زرتشتی هما را مرغ سعادت می دانستند.

با این همه و بر خلاف اساطیر و داستانها و باورهای زیبای ایرانی، هما نوعی لاشخور با نام علمی "Gypaetus Barbatus" است. لاشخوری که تنها استخوان و مغز استخوان می خورد و یکی از بزرگترین جثه ها را در بین 516 گونه پرنده کنونی ایران دارد. هما در حال حاضر جزو پرندگان حمایت شده ایران است و در لیست قرمز IUCN در رده پرندگان آسیب پذیر قرار دارد.